

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: VI

Ankara, 6 Haziran, 1929

Sayı: 132

KURNAZLIK İLE ZEKÂ

Avrupa şehirlerinde dolaşmış, yahut, Avrupalılarla samimî ve mütenevvi münasebetlere girişmiş olanlarımızda çok defa şöyle bir şüphe uyanır: bütün bu büyük medeniyet eserlerini, acaba bu basit, dar ve taş gibi katı kafalar mı yapmıştır? Hayatın bin bir derdini görmüş, en umulmaz tehlikelerden başını kurtarmış bir şarklı ruhu yanında, girdiği kabin şeklini kolayca ve derhâl aliverecek kıvraklıktan mahrum olan bu Avrupalı kafalar, adeta zekâ karşısında abdallığın ve dörtlükşeliliğin biere timsali tesirini yapıyorlar.

Vakıa bu müşahede yanlış değildir; yalnız tahlil ve tefsiri hatalıdır. Yani bizim kafamızın işleyişi ile, kullandığı unsurlara, teveccüh ettiği gayelerle onların arasında, tabiate ve muhite karşı silâh olarak kullandıkları şeylerle bizimkiler arasında esaslı farklar vardır; fakat bunlar, zekâ ile zekâsızlık farkı değil, belki zihnin iki ayrı nevide ve iki ayrı istikamette işleyişi farkıdır.

Biz bu iki nevi işleyiştten birine kurnazlık, ötekine zekâ atlarını vermekle maksadımızı kolayca anlatabileceğimizi zannediyoruz.

Zekânın en umumî ve esaslı vasıflarını, mekteplerde çocuklarımızımıza bile öğretiyoruz: zekâ, insanın maddeye hakimiyetini temin edecek aletler yapan, gittikçe fazlasıyla elde ettiği malûmlar yardımıyla meçhûllerin yüzünü açar.

rak ferdin, cemiyetin ve insaniyetin kudretlerini artıran zihnî bir kuvvettir; yani daha açık bir tabirle, tabiatın kanunlarını bularak hadiselerini evvelden sezen onlara karşı korunan, onları kendisine rameden melekeye zekâ deniliyor. Bu manada zekâ, yarattığı işlerle ve eserlerle yalnız sahibine değil, ferde değil, belki asıl sahibine, yani cemiyete ve bütün insanlara faydalıdır.

Kurnazlığa gelince, o, bir nevi sahtekâr zekâdır; ve sahtekarlığı, tıpkı zekânın tavrını takınarak, onun şekline bürünerek ve onun iddialarını hem de fazlasıyla benimseyerek hakikî hüviyetini gizlemesindedir. Kurnazlık, eğer bu manada anlatılmak lâzımsa, zekânın yüklerini almadan, onun eserlerini ortaya koymağa katlanmadan onun elde edeceği faydaları ferde kazandırmaktır, diyebiliriz. Kurnaz adam, iş yapmaz; ortaya eser koymaz; fakat bunu yapmadan iş yapanların ve eser vücuda getirenlerin hakedebileceği mükâfata konar. Kurnazlığın püf noktası, terlemeden elde etmek, bunalmadan kazanmak ve başkaların ekmeğini elinden kapmaktır: çalıştıktan sonra kurnazlık nerde kalır? İşte bundan dolayı bütün kurnazlar da maddeye, işe ve esere karşı müstehzi ve cibillî bir lâkaytlık, hatta nefret vardır.

Onun içindir ki, zekâ, ister istemez başkası için düşünen, çünkü başkalarına da faydalı olan;

kurnazlık ise, ancak kuvvetle inatçı, hasut ve kıskanç bir şekilde daima ve yalnız kendisine yontmağa çalışan iki nevi insan tipi yaratır.

Kurnaz, kendisine faaliyet sahası buldumu, mes'ut ve geniş bir yürekle, etrafındaki en zeki insanlara şöyle yukardan bir bakar ve içinden kıskıs güler. Nakadar acıdır ki, bunların karşısında hakikaten zeki olanlar da gölgede kaldıklarını hisseder; kurnazın zekiye aldatması, sadece bir ahlâk meselesi olmakla kalmaz, fazla olarak, zekânın, yani maddeye hakimiyetin ve iş yaratmanın kıymetini azaltmağa kadar varır. (Greşam) kanunu, yalnız iktisatta değil, burada da galibadır: fena para piyasadan eyi parayı nasıl kovarsa, kurnaz adam da aynile zeki adamı bir memleketin iş piyasasından öylece çıkarır; yalnız bir farkla: eyi para saklanacak köşeler bulur; zeki adam mahvolur.

Vakıa her memlekette ve her devirde, her iş başında ve her şekilde kurnazlar vardır; fakat bunların çehresi, başka memleketlerde hakikaten zeki olanlardan kolayca ayırt edilir ve takbih edilir. Oralarda bu cins adamlar, hem nispeten çok azdır; hem de pek şiddetli bir tazyika ve takibe maruzdurlar.

İtiraf etmeliyiz ki, bizim memleketimizde iş berakistir: her köşe başında eli bayraklı kurnazlarla çevrilmiş olduğumuz halde,

— sonu 12 inci sahifededir —

Kessel'in Son Romanı

J. Kessel, son Fransız roman-cıları içinde en büyük ve istikbale geçmeğe en namzet şöhretlerden birinin sahibidir. Otuzu aşalı henüz çok olmadığı cihetle daha belki de hayat görgüsü itibarile fevkalâde zengin değil. Lâkin, bu nisbeten kısa hayata uzun seyahatlar sığdığı için, genç muharrir doğduğu taşra beldesinden harice hiç adım atmadan ömrünü itmama hazırlanan pirlerden her halde çok fazla şey görüp öğrenmiş ve yazdığı romanların çoğunda bir başka âlemin safahatını yaşatmağa muvaffak olmuştur. Bilhassa yeni Rusyayı pek iyi bilen ve iki üç eserinde orayı tasvir eden J. Kessel'in son eseri ise, (Belle de Jour) yani (Gündüz dilberi) dir ki, pek şiddetli hücumları davet etti.

Bu bir Paris romanı, bir Parisli kadının romanıdır, ve bazı sahnelerinden ziyade mevzuunun cür'eti o şiddetli münakaşaları mucip olmuştur. Son sene içinde Fransada çıkan romanların gayrı kabili münakaşa surette en dikkate şayanlarından biri olan (Belle de Jour), romanla tababet arasındaki münasebetlerin kuvvetine, ve roman-cının, teşrihü tamiki ruhiyatcılarla doktorlara ait en derin ruhî ve adalî buhranları tetkikle meşgul olabileceğine dair vaktile gene bu sütunlarda serdetmiş fikre pek kuvvetli bir misal teşkil ediyor.

Fakat acaba Kessel bu ruhî ve adalî buhranları tetkik ederken, hatalara düşmemiş mi? Bu hususta doğru bir hüküm verebilmek için bir tabip ve her halde bir ruhiyatçı olmalı. Biz evvel emirde romanın, yahut, daha doğrusu, roman kahramanının hututu esasiyesini çizmeğe çalışalım.

İlk sahifede, bir koridorda, sekiz yaşında bir kız çocuğunun karşısına kir ve gaz kokan bir işçi çıkıyor. Ve koridordaki boşluktan istifade ederek, onu sefil bir ihtirasla kollarına alıyor. Çocukta korku, cidal, sonra sükûn ve teslimiyet. Ve işçinin kendinden geçen küçük kıızı yavaşça yere bırakıp gidişi, ve küçük kıızı yerde bulan dadısının onu düşmüş sanışı.

Sonra seneler. İsmi Séverine olan kız çocuğu büyümüş, genç, güzel ve değerli bir operatörün sevgili ve faziletkâr zevcesi olmuştur. İki senedir evli ve mutlak bir saadette bahtiyardılar. Séverine, İsviçrede bir cevelanı müteakıp Parise avdetlerinde, büyük bir hastalık geçirir ve ölüm tehlikelerinden kurtulur. Yeni iadei afiyet ettiği zaman, halinden aşıkane maceralar sezilen ve muammalı ruhunun kıvrımlarını burada tahlil için yerim bulunmayan Husson isminde biri, ânî bir cür'etle onu dudaklarından öper. Ve bir lâhza, bu buseden derin

bir zevk duyan Séverine sonra nefretü istikrah ile erkeği iter.

Ve bir gün, artık genç bedeninin tamamen sıhhat ve kuvvetle dolduğu günlerden birinde, intihap ettiği tuvalet eşyasile dolu bir otomobilde bir muhibbesile beraber dönerlerken, o kadın kendisine, müşterek aşınalarından birinin sefil bir rakkam mukabilinde erkeklerin her şeyi istemek hakkına malik bulundukları bir eve muntazaman devam ettiğini söyler. Ve bu hususta şaşarak ve iğrenerek ötekinin verdiği izahat, Séverine'nin varlığında birdenbire acip ve azaplı hisler ve ihtilâçlar halkeder. Ve birden bire, derhal gelen bu ihtilâçlar, artık hiç gitmeyecektir. Artık Séverine'in bütün varlığı, tertemiz aşkile, vakaru ismetile cenkleşen bir hayalin ve bir ihtirasın tırnaklarından lime lime olur. O evler, biçare kadınların sefil birer rakkam için en müstekreh erkeklerin en mülevves emirlerine ramoldukları o evler.. bunlardan birinin yerini söz arasında öğrenen Séverine, oradan bir kaç kere içeri girmeye hiç hesap etmeyerek sürüne sürüne geçtikten sonra, o varlığını lime lime eden tırnakların amansız pençesi nihayet kendisini bir kaç kere önünden geçtiği o eve sürükler götürür.

Séverine oraya girmiş, konuşmuş ve anlaşılmıştır. İkidenden beş kadar, kocası hastahanede bulu-

nurken o günah yerine gelip kalacak, bundan dolayı da ismi (gündüz dilberi) olacaktır. Bu eve girmemek için kendi kendine ettiği cidaller, bir daha gitmemek için daha feci bir şekilde başlar, ve bir müddet, gündüz dilberi vazifesine başladıktan sonra da devam eder. Lâkin bir gün gelir ki, bu vaz'iyeti Séverine pek tabii bulmağa başlar. Kocasını pek şiddetle sevmektedir, bir maşuka gibi sevmekte ve faziletlerine derin bir hürmet beslemektedir. Ancak gündüzleri kendisini kollarına bıraktığı ve galizlerini tercih ettiği adamlarda, kocasının kollarında varlıklarını keşif bile edemediği bir takım ihtiyaçlarını tatmin edebilmek kudreti mevcuttur.

Ve nihayet bir gün, muntazaman devam ettiği evde, hastalıktan yeni kalkmış olduğu zamanlarda kendisini birden öpmeğe cür'et etmiş olan Husson'la karşılaşır. Ve onun her şeyi kocasına haber vermesinden korkarak, kendisini bu evde tanıyıp sevmiş olan bir sabıkaliya onu öldürtmek ister. Fakat kurşun, orada nasıl bulunmuş olduğunun izahına Séverine'in çehresini tespit namına lüzum görmediğim, zevcine isabet eder.

İsmi Pierre olan zevç, bu kurşun neticesinde ebediyyen alil kalacak, zahmetle bir iki söz söyleyebilecek, fakat yürüyemeyecek ve çalışamayacaktır. Ve Séverine çılgın bir nedamet ve hicap içinde, belki de bu günahın hep azabını taşıyacağına bu alile kendini affettirip artık rahat yaşamağı şayanı tercih göüp, her şeyi Pierre'e itiraf eder.

Sonra.. sonra en son satırlar:

(Üç sene geçmiştir. Séverine'le Pierre pürsükün bir küçük plajda yaşamaktadırlar. Lâkin o itirafatta bulunalı beri, Séverine Pierre'in sesini bir daha hiç duymadı.)

Fakat varlığındaki bu uçurumlarla bir çok kari isyana sevk etmiş olan Séverine, kadın değil erkek olsaydı, acaba mevzudaki bu cür'et ve hatta kudret, facia kalırmıydı? Séverine bir erkek, zevcesini şiddetle seven, onun kalbine ve vefasına olduğu gibi hüsnüne de hayran, meftun ve esir olan bir erkek olsa, fakat sonra da karısının tırnağı olmayacak mahlûklar, hizmetçiler, alüfteler arkasından koşsaydı, şüphesiz ki bundan dolayı zevcesine karşı hicap duyacak, şüphesiz ki kendinden iğrenecekti. Şu kadar ki, zaiflerinden ve sukutlarından dolayı nefsile edeceği cidallerde ve bu cidallerin mağlûbiyetlerinde, o cehennemî ıstıraplar bulunmayacaktı. Nitekim, levsü günahına alıştıkça, hanımlarına (sen başımın tacı, onlar elimin kiri) deyen hovarda kocaların huzurunu bir müddet Séverine'de de görüyoruz.

Fakat gizlemeyeceğim ki, kesesl bize kâfi derecede Séverine'i tanıtmamıştır. Sekiz yaşında iken galiz bir buse altında duyduğu zafu acizden, bir gün otomobilde giderken bir ahabap kadın (Tanıdıklarımızdan falan her gün bir günah evine gidiyormuş) deyinceye kadar, Séverine vücudunda çevreklenip yatan korkunç yılanın mevcudiyetini nasıl olur da hiç duymuyor ve hiç sezmiyor! Ve nasıl olur da o vakte kadar mutlak surette pâk bir aşkın ateşile yanan bir kadın, bir tek cümleyi duymakla o feci ihtiraslara bir

şikâr ve bir esir oluyor? Goncourt biraderlerin bir kitabında, kalbinden seven bir kadının sinirlerindeki cinnetler mutlak bir vuzuh içinde seyredilir. (Belle - de jour) romanındaki facia ise bir kadının kalbi ve sinirleri için tamamilen başka sevdalara olan mutlak ihtiyacından doğuyor. Fakat bu ihtiyaçlar o kadar kat'î ve o derecede ânî bir şekilde olarak Séverine'de feveran ediyor ki, bunu havsılamız almayarak Séverine'in mazisini istin tak etmek istiyoruz, ve ilk sahifedeki hikâyeyi kâfi görmüyor, ve feci sükutundan bir müddet evvel geçirdiği hastalıkla Husson'un ânî busesinin vücudundaki canavarı uyandırmasına da kat'iyetle hükmedemiyoruz. Kessel bu kitabında doğrudan doğruya tıbbî bir mes'eleyi mevzuu bahs ettiği için, kolayca yazamızı: ruhiyat ve tababetin izlerinden yürümesi icap ederdi.

Hem mademki imzasını taşıyan on cildin üçünü bir arkadaşla beraber yazmıştı, niçin bu (Gündüz dilberi)ni beraber yazmak için de bir ruhiyatçı ve hatta tabip aramadı? O zaman her halde eser daha kuvvetli olur, Séverine'in kafasile asabındaki esrara daha ziyade nüfuz edilirdi; ve Kessel'e kitabından dolayı hücum etmiş olanlar da bu hücumlara cesaret edemez, ederlerse de bu hücumlardan tamamilen mağlup çıkarlardı.

NAHİT SİRRI